

Vergaderjaar 2021–2022

35 925 IV

Vaststelling van de begrotingsstaten van Koninkrijksrelaties (IV) en het BES-fonds (H) voor het jaar 2022

R

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 31 augustus 2022

Bijgevoegd treft u een afschrift van mijn brief aan de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman aan, inzake het rapport «Caribische kinderen van de rekening». Ik vertrouw er op u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
Digitalisering en Koninkrijksrelaties,
A.C. van Huffelen

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Nationale ombudsman en Kinderombudsman

Den Haag, 30 augustus 2022

Met deze brief reageer ik, mede namens de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de Minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen, op het rapport dat ik op 7 april jl. van u heb mogen ontvangen. We delen de zorgen van de Oudsmannen in het rapport genaamd «Caribische kinderen van de rekening». Ik wil u hiervoor hartelijk danken; het is een belangrijk onderzoek naar armoede-gerelateerde problematiek van alleenstaande ouders en hun kinderen in Caribisch Nederland.

Voordat ik inga op het rapport en uw concrete aanbevelingen, wil ik eerst nog in brede zin terugblikken op uw onderzoeken in Caribisch Nederland. Dit onderzoek is het slot van een drietal onderzoeken naar armoede in Caribisch Nederland.¹ De drie rapporten tezamen laten zien dat armoede over alle lagen van de samenleving in Caribisch Nederland nog een groot probleem is. Van 12 tot en met 17 juni jl. heb ik een bezoek gebracht aan Caribisch Nederland. Het bezoek aan Saba, Sint Eustatius en Bonaire heb ik als zeer waardevol ervaren. Ik heb veel gesproken met inwoners en gezien en gehoord wat er speelt onder de bevolking. Tijdens het bezoek aan Caribisch Nederland zijn de bestuurlijke afspraken ondertekend, waarmee het kabinet een basis legt voor verdere samenwerking op de prioritaire thema's. Het verbeteren van de bestaanszekerheid en het verminderen van de armoede in Caribisch Nederland is een van de belangrijkste thema's in Caribisch Nederland. Armoede is de dagelijkse realiteit en helaas merken de inwoners van Caribisch Nederland de inzet van het kabinet nog niet genoeg in de portemonnee. Met de middelen uit het coalitieakkoord zet het kabinet een grote financiële stap, waarmee een structurele impuls wordt gegeven aan bestaanszekerheid voor de inwoners in Caribisch Nederland, door zowel de inkomenspositie te verbeteren als in te zetten op terugdringen van de hoge kosten van levensonderhoud. Het ijkpunt sociaal minimum geeft richting aan deze inzet, die zeer wezenlijk is, ook gezien de huidige en recent gestegen kosten van levensonderhoud.

In het rapport «Caribische kinderen van de rekening» worden de problemen geschetst waar alleenstaande ouders met kinderen dagelijks tegenaan lopen. De genomen maatregelen ter bestrijding van armoede op Bonaire, Sint Eustatius en Saba blijken onvoldoende, en in de uitvoering zijn er zaken voor verbetering vatbaar. Uit het rapport komt naar voren dat u zich zorgen blijft maken over jonge ouders en hun kinderen die opgroeien in armoede. Alleenstaande ouders hebben vaak meerdere banen nodig om het hoofd boven water te houden. Hetgeen betekent dat ze hun kinderen niet altijd de gewenste aandacht, voeding en zorg kunnen bieden.

In het rapport staat verder dat alleenstaande ouders en hun kinderen van de overheid mogen verwachten dat zij snel en zorgvuldig op weg worden geholpen om hun situatie te verbeteren. Zij moeten voor zichzelf en voor hun kinderen een stabiele toekomst kunnen opbouwen. U bepleit intensieve samenwerking tussen rijksoverheid en de openbare lichamen

¹ Het eerste onderzoek richtte zich op armoede onder ouderen – «Oog voor ouderen in Caribisch Nederland» (2019) – en het tweede onderzoek richtte zich op armoede onder jongvolwassenen – «Het maakt uit waar je wieg heeft gestaan» (2020).

van de drie eilanden en ziet hier nadrukkelijk een regierol voor het Ministerie van BZK.

U doet op basis van alle gesprekken en bevindingen de volgende aanbevelingen:

- Creëer een integrale aanpak bij (de toegang tot) hulpverlening en heb hierbij specifieke aandacht voor en een aanpak gericht op de kinderen.
- Zet in op meer financiële (schuld)hulpverlening en laagdrempelige juridische voorzieningen.
- Maak opvoedondersteuning bespreekbaar, beschikbaar en toegankelijk.
- Stel kinderopvang gratis beschikbaar.
- Biedt betaalbare cursussen aan zodat (alleenstaande) ouders kunnen doorleren.

Uw aanbevelingen zijn besproken in de interdepartementale werkgroep Jeugd, een samenwerking tussen SZW, OCW, VWS en J&V en de drie openbare lichamen, onder coördinatie van BZK. De problematiek wordt erkend en zoals ik in mijn Hoofdlijnenbrief ook heb aangegeven is het bestrijden van de armoede in Caribisch Nederland een van de belangrijkste speerpunten van dit kabinet. Daarbij is het van belang dat de rijksoverheid en de openbare lichamen samenwerken om deze problematiek op te lossen. Naast de impuls uit de CN-envelop om de armoede in den brede tegen te gaan, treft u hieronder mijn reactie aan op elk van de aanbevelingen.

Creëer een integrale aanpak bij (de toegang tot) hulpverlening en heb hierbij specifieke aandacht voor en een aanpak gericht op de kinderen.

Tijdens mijn bezoek aan Saba in juni heb ik gesproken met verschillende ambtenaren van het openbaar lichaam Saba. Ik was onder de indruk van hun resultaten op het gebied van bijvoorbeeld jeugd en de ondersteuning van kwetsbare groepen. De drie openbare lichamen werken aan een meer integrale aanpak van de hulpverlening. Op elk eiland zijn er door de openbare lichamen teams ingericht met sociaal (maatschappelijk) werkers voor het bieden van laagdrempelige ondersteuning bij problemen op verschillende leefgebieden, zoals opvoeden, financiën en zelfredzaamheid. Zo is *youth & family support* op Saba ondergebracht bij de dienst Community Development, die ook taken uitvoert op het gebied van maatschappelijke ondersteuning, de aanpak van huiselijk geweld, kindermishandeling en arbeidsparticipatie. De dienst werkt nauw samen met de dienst *Public Health* en het daaronder vallende consultatiebureau. Op Sint Eustatius is de opvoedkundige actief in de *social support unit* waarbinnen ook het maatschappelijk werk is georganiseerd, met een korte lijn met de *baby clinic* die ook onder het openbaar lichaam valt. Op Bonaire is 2 juni jongstleden Sentro Aksesio Boneiru, een aan het openbaar lichaam gelieerde uitvoeringsorganisatie, officieel geopend. Binnen Sentro Aksesio is een wijkteam actief met maatschappelijk werkers en gezinswerkers, naast teams die zich richten op de wijkontwikkeling, de jeugdgezondheidszorg en de opvolging van meldingen van huiselijk geweld en kindermishandeling.

De verschillende teams zijn nog in ontwikkeling. Met name op de Bovenwinden ervaren de openbare lichamen dat het ingewikkeld is om personeel voor deze teams aan te trekken en te behouden. Het Rijk en de openbare lichamen werken samen om ervoor te zorgen dat de continuïteit van het maatschappelijk werk zo goed mogelijk geborgd is.

Zet in op meer financiële (schuld)hulpverlening en laagdrempelige juridische voorzieningen.

Schulden hebben gevolgen voor de algehele kwaliteit van leven. Grote schulden beperken de bewegingsvrijheid en keuzevrijheid van mensen. Ook in Caribisch Nederland worstelen inwoners met schulden. U constateert dat op enkele pilots na, er vrijwel geen voorzieningen op de eilanden zijn die alleenstaande ouders ondersteunen wanneer ze kampen met schulden. Een brede schuldenaanpak vraagt om inzet op preventie en vroegsignalering. U signaleert kansen door meer in te zetten op trainingen op dit gebied. Dit niet alleen voor professionals, maar ook voor ouders zelf en voor kinderen via het onderwijs.

Schuldhelpverlening is een eilandelijke taak, waarbij het Ministerie van SZW financiële en beleidsinhoudelijke ondersteuning levert. De afgelopen jaren is hierbij vooral geïnvesteerd in de basis: trainingen voor medewerkers van de openbare lichamen en in ondersteuning bij het ontwikkelen van een lokaal armoede- en schuldenbeleid. De komende tijd wordt deze inzet voortgezet en geïntensiveerd. Daarbij zal er op Saba in ieder geval aandacht zijn voor publieksvoorlichting, in samenwerking met een Nederlandse kennispartij. Op Sint Eustatius komt er budget voor een beroepsgerichte opleiding voor twee medewerkers van het openbaar lichaam, terwijl er parallel stappen worden gezet op een armoedebeleidplan. Op Bonaire heeft het openbaar lichaam een kadernota schuldhelpverlening opgesteld en zal Sentro Akseso, verschillende taken op het gebied van schulden en sociaalmaatschappelijke dienstverlening gaan uitvoeren. Door de integrale insteek van deze organisatie zal er sneller en meer aandacht zijn voor schulden van individuen en gezinnen en kan er sneller passende ondersteuning geboden worden. Ook zal er naar verwachting in 2022 nog een brede armoede- en schuldenconferentie plaatsvinden op Bonaire. Daarbij zal ook het onderwerp vroegsignalering en de bijdrage die verschillende partijen daaraan kunnen leveren, op de agenda staan.

Structurele inzet op het aanpakken van schulden maken we onderdeel van de bestuurlijke afspraken tussen Rijk en openbare lichamen, ook gezien de focus van de openbare lichamen op het bestrijden van armoede. Het door de openbare lichamen uitvoeren van de bijzondere onderstand kan hierbij ook aan de orde komen. Voor het openbaar lichaam Saba worden de concrete voorbereidingen hiertoe reeds getroffen.

Tegelijkertijd wordt er vanuit het Ministerie van Justitie en Veiligheid (hierna: JenV) gewerkt aan het wetsvoorstel preferent maken kinderalimentatie. In het wetsvoorstel wordt in samenspraak met de Voogdijraad Caribisch Nederland een regeling voorgesteld voor de eilanden. Het doel is meer financiële zekerheid voor kinderen van gescheiden ouders met schuldenproblematiek. Uit het onderzoek van het Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen blijkt dat de preferentie van kinderalimentatie zal leiden tot meer inbare kinderalimentatie voor de alimentatiegerechtigde, welk geld is bedoeld voor de kosten van het kind. Het belang van het kwetsbare kind is hiermee gediend. Het preferent maken van de kinderalimentatievordering voorziet ook in Caribisch Nederland in de behoefte om de positie van het kind sterker te maken. In overleg met de Voogdijraad wordt voorgesteld om de kinderalimentatievordering daarom ook preferent te maken in Caribisch Nederland.

Verder concludeert u terecht dat de toegang tot laagdrempelige juridische voorzieningen in Caribisch Nederland beter kan. Toegang tot het recht is namelijk voor alle Nederlanders een belangrijk recht en een voorwaarde voor een goed functionerende rechtsstaat. Sinds 2018 loopt er een pilot

op Saba waarin geëxperimenteerd wordt met een zogenoemde «legal desk». Dit is een loket waar mensen terecht kunnen voor laagdrempelige juridische hulp. De pilot is succesvol en mijn collega bewindspersonen van Justitie en Veiligheid zien dat onderzocht moet worden hoe een duurzame, structurele voorziening op de drie eilanden in Caribisch Nederland eruit moet zien. Gelet op de onderlinge afstand en diversiteit op de verschillende eilanden moet rekening gehouden worden met een voorziening op maat. In de tweede helft van dit jaar zal door het Ministerie van JenV nader worden onderzocht hoe deze voorziening eruit kan zien, waarbij aangesloten wordt bij de juridische kennis en kunde uit Nederland en de behoefte op de eilanden. Deze verkenning wordt door JenV in nauwe samenwerking met verschillende vertegenwoordigers uit Caribisch Nederland en vertegenwoordigers van het Juridisch Loket in Europees Nederland uitgevoerd en moet begin 2023 leiden tot een besluit over de wijze waarop een structurele voorziening er in Caribisch Nederland uit gaat zien. Totdat de structurele voorziening er is wordt de pilot in Saba voortgezet.

Maak opvoedondersteuning bespreekbaar, beschikbaar en toegankelijk.

De Bovenwindse eilanden zijn sinds 2020 verantwoordelijk voor de opvoedondersteuning en maken dat beschikbaar en toegankelijk. Om dat zo laagdrempelig mogelijk te maken, heeft het openbaar lichaam van Sint Eustatius sinds 2020 een opvoedkundige in dienst die naast een eigen caseload, actief is op scholen en kinderdagverblijven. De opvoedkundige informeert bewoners actief middels campagnes, workshops en onderzoek. De opvoedkundige wordt in haar taken ondersteund door twee jongerenwerkers. Tevens worden momenteel voorbereidingen getroffen voor het opzetten van een opvoedwinkel: een centrale locatie waar ouders en professionals terecht kunnen voor opvoedadvies.

Doordat op Bonaire het Centrum Jeugd en Gezin en het consultatiebureau op dezelfde locatie gevestigd zijn, is de ervaring dat de opvoedondersteuning laagdrempelig toegankelijk is. Dit is met de komst van Sentro Akseso daarom ongewijzigd gebleven. Door binnen Sentro Akseso de opvoedondersteuning te clusteren met de wijkaanpak en preventie, zet het openbaar lichaam Bonaire samen met het Ministerie van VWS in op het bespreekbaar maken van problemen in de opvoeding en het outreachend en laagdrempelig aanbieden van ondersteuning daarbij.

Unicef heeft samen met het Ministerie van BZK en de openbare lichamen het Unicefprogramma BES ontwikkeld. Dit programma is gericht op het helpen van de openbare lichamen met het ontwikkelen van de kinderrechte. Op dit moment wordt in samenwerking met UNICEF gewerkt aan de communicatiecampagne «positive parenting».

Stel kinderopvang gratis beschikbaar.

In het rapport wordt gewezen op de positieve ontwikkeling van BES(t)4Kids voor de kinderopvang. Wel constateert u dat voor bepaalde groepen ouders de te betalen eigen bijdrage te hoog is en dat kinderopvang niet beschikbaar is in de avonden en/of weekenden. U stelt in uw rapport voor om gratis kinderopvang aan te bieden in Caribisch Nederland. Tegen die achtergrond en op verzoek van de Openbare Lichamen is in het wetsvoorstel Kinderopvang BES opgenomen dat het openbaar lichaam voor ouders die het niet kunnen betalen, de ouderbijdrage door het openbaar lichaam kan worden vergoed. Voor deze groep ouders is kinderopvang daarmee gratis.

Het kabinet hecht veel belang aan goede en financieel toegankelijke kinderopvang. Het kabinet beziet op dit moment wat de kinderopvangmaatregelen uit het coalitieakkoord betekenen voor Caribisch Nederland. Met het wetsvoorstel Kinderopvang BES wordt de Kamer daarover geïnformeerd. Het wetsvoorstel zal in de loop van 2022 aan de Kamer worden aangeboden. In het wetsvoorstel Kinderopvang BES is ook de mogelijkheid voor flexibele opvang opgenomen. Met flexibele opvang wordt de opvang gedurende de avond en nacht en gedurende het weekend bedoeld. Ouders maken specifieke afspraken over de opvanguren met de houder van het kindercentrum of de gastouder. Het aantal uren flexibele opvang dat wordt afgenomen, gaat niet ten koste van het maximale aantal uren kinderopvang dat tijdens kantooruren kan worden afgenomen. Het openbaar lichaam kan nadere regels stellen aan flexibele opvang.

Biedt betaalbare cursussen aan zodat (alleenstaande) ouders kunnen doorleren

U constateert dat mensen moeten kunnen worden opgeleid voor de banen die beschikbaar zijn, waarbij vraag en aanbod meer op elkaar moeten worden afgestemd. Verder benadrukt u dat opleidingen betaalbaar en toegankelijk moeten zijn voor alleenstaande ouders in armoede.

Tijdens mijn bezoek in juni werd zowel op Bonaire, Saba als Sint Eustatius door bestuurders het belang van diversificatie van de economie en het belang van kwalitatief goed onderwijs benadrukt. Ik begrijp deze zorgen en zal mij inspannen om, in samenwerking met mijn collega's in het kabinet en de openbare lichamen te werken aan oplossingen.

Het kabinet heeft nadrukkelijk aandacht voor de arbeidsmarkten van Bonaire, Saba en Sint Eustatius en investeert in het versterken van de arbeidsbemiddeling op de drie eilanden. In totaal stelt het kabinet vanaf 2023 structureel € 1 mln. ter beschikking voor het intensiveren van de dienstverlening en nog eens € 1 mln. voor een betere aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt. Een sterkere arbeidsmarktpositie, in het bijzonder van de jongeren en jongvolwassenen van Caribisch Nederland, draagt wezenlijk bij aan bestaanszekerheid door kansen te bieden op betaald werk of beter betaald werk.

Met de middelen voor arbeidsbemiddeling kunnen opleidings- en ontwikkelingsprogramma's en om- en bijscholingsprogramma's worden gefaciliteerd, die voor deelnemers in de regel kosteloos zijn. Bij deze intensivering zal ook expliciet aandacht zijn voor jongeren, bijvoorbeeld door de inzet van een jongerenconsulent. Ook stimuleren we het gesprek met relevante partijen op elk eiland over de gewenste economische ontwikkeling en de toekomstige behoeften van de lokale arbeidsmarkt. Dat gesprek kan helpen om initiatieven op het gebied van om- en bijscholing en de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarktgericht in te zetten.

Het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) op Bonaire en het Caribbean Vocational Qualification (CVQ) op Saba en Sint Eustatius zijn volledig bekostigd door OCW. De Wet educatie en beroepsonderwijs BES (hierna: WEB BES) bepaalt dat eenieder die gebruik wenst te maken van de onderwijs- en examenvoorziening zich kan inschrijven als student. Vanuit de WEB BES zijn er geen leeftijdsgrenzen verbonden voor het volgen van een mbo-opleiding. Er hoeft geen lesgeld betaald te worden, studiemiddelen kunnen ook door school verstrekt worden en er kan een beroep gedaan worden op studiefinanciering of er kan een leer-werktraject

worden gedaan waardoor de student inkomen uit werk ontvangt. Het gaat dan echter niet om cursussen, maar om (volledige) diplomagerichte opleidingen.

In het geval van jeugdige ouders tot 24 jaar die nog niet over een startkwalificatie beschikken is het volgen van een sociaal kanstraject mogelijk. Dat zijn trajecten waarbij de deelnemer basisvaardigheden kan ontwikkelen om hetzij in te kunnen stromen in een (beroeps)opleiding, hetzij in te kunnen stromen op de arbeidsmarkt. Als alleenstaande ouders een sociaal kanstraject doen, kunnen zij ook in aanmerking komen voor vergoeding van kosten van kinderopvang. De openbare lichamen zijn verantwoordelijk voor het aanbieden van deze sociaal kanstrajecten aan geschikte kandidaten en ontvangen hiervoor middelen van het Ministerie van OCW. Overigens zijn deze kanstrajecten beschikbaar voor alle jongeren, niet alleen ouders, zonder startkwalificatie en zonder werk.

Tot slot wil ik u danken voor uw werk en rapportage. De aanbevelingen neem ik namens het kabinet ter harte en daar zal ik (waar mogelijk) opvolging aan geven. In gezamenlijkheid met de gedeputeerden en de regeringscommissarissen van de eilanden, blijft het kabinet nauwlettend de situatie op de eilanden op deze onderwerpen volgen. In het Interdepartementaal overleg jeugd wordt blijvend aandacht besteed aan de opvolging van de aanbevelingen uit dit en de eerder verschenen rapporten.

Een afschrift van deze brief zal worden gestuurd aan de Tweede en Eerste Kamer.

De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
Digitalisering en Koninkrijksrelaties,
A.C. van Huffelen